

Memory lane

1274

Het Gasthuis bij de gevangenpoort

De oudste vermelding van het Gasthuis is te vinden in een archiefstuk dat in het Bossche gemeentearchief wordt bewaard; een akte van executie aangaande het testament van Willem van Gent. De perkamenten oorkonde, voorzien van het stadszegel, is gedateerd op Goede Vrijdag van het jaar Ons Heren 1273, dat wil zeggen 30 maart 1274. Het vroegst genoemde Gasthuis was gelegen op de percelen

die begrensd worden door de Hinthamerstraat, de Gasselstraat (verbastering van Gasthuisstraat), de Kerkstraat en de St. Annaplaats. Het besloeg een terrein van ongeveer 30 x 130 meter of 40 are. Het is niet verwonderlijk dat de plaatsbepaling van het Gasthuis luidde: 'iuxta Portam Captivorum' oftewel 'naast of bij de gevangenpoort'. Enkele stappen van de ingang aan de Annaplaats in de richting van de Markt stond indertijd de oude stadspoort de 'Lovensche Poort'.

Memory lane

1470

Verplaatsing in de late middeleeuwen

Op deze kaart van Georg Braun & Frans Hogenberg uit 1617 is de Lovensche Poort goed zichtbaar (1). In 1457 wordt door Paus Sixtus IV verlof gegeven om het Grote Gasthuis naar een meer geschikt terrein over te brengen (van 2 naar 3), met inbegrip van rechten op een nieuwe kapel en een nieuw kerkhof. Gasthuismeesters kochten toen bijna alle grond in de omgeving van de zuidelijke Waterpoort aan de Dieze vanaf

de Hinthamerstraat tot aan de huidige Zuid-Willemsvaart. We zien het complex van het Grote of Grootse Gasthuis hier gesitueerd bij de splitsing van de Grootse Stroom en de Marktstroom. De verhuizing zelf vond plaats vanaf circa 1458 tot de jaren 1470 - 1471.

Memory lane

1600

Het Apotheekgebouw

Het Apotheekgebouw is het oudste nog bestaande gebouw binnen het Gasthuisgebied. Het 16^e eeuwse gebouw diende vanaf circa 1600 als apotheekgebouw voor het Gasthuis. Van 1811 tot 1903 was het in gebruik als vergaderplaats van de regenten van de Godshuizen, vandaar de latere benaming; 'het regentenhuis'.

Het markante gebouw ligt op de splitsing van de Grootte Stroom en de Marktstroom. Het bevindt zich naast de restanten van de waterpoort, een onderdeel van de eerste stadsmuur uit 1225. De gevel vertoont talrijke bouwsporen uit het verleden. Het interieur is nog grotendeels intact en ademt nog de geest van de 17^e en 18^e eeuw.

Memory lane

1815

Kadasterkaart

Op deze kadasterkaart is te zien dat de bebouwing binnen het gebied tot 1900, dus vier eeuwen lang, praktisch onveranderd is gebleven. Centraal op de binnenplaats lag het 'sieckhuys' met in het verlengde daarvan de kapel. Het pesthuis was zover mogelijk naar het achtergebied geplaatst. Tot het begin van de 20^e eeuw was het Grote Gasthuis aan 3 zijden omgeven door rivierarmen van de Dieze; de Markstroom, de Grooten

Stroom en de Gasthuisstroom (een zijarm van de Grooten Stroom) die de grenzen van het gebied bepaalde. Het Gasthuis zelf was omringd door een aantal hoven, die diende voor de teelt van groenten en als hooiland. Aan de westzijde grensden deze terreinen tot aan de Lange Tolbrugstraat en in het noorden reikten zij tot aan het pesthuis.

Memory lane

1878

De komst van de zusters van Trier

Het Grote Gasthuis werkte aanvankelijk nog in de geest van christelijke barmhartigheid en werd door liefdadigheid gedragen. Al spoedig kwam daar verandering in; rijken en welgestelden lieten zich thuis verplegen en het Gasthuis werd enkel een oord waar armen, zwervers en bedelaars terecht kwamen. Tot aan het einde van de 19^e eeuw bleef deze toestand min of meer voortduren.

In 1878 kwamen de zusters van de Orde van Carolus Borromeus uit Trier naar 's-Hertogenbosch, de zo genoemde 'zusters van Trier', waar zij de verpleging van zieken in het Grote Gasthuis op zich namen. De daarmee gepaard gaande verandering in de kwaliteit van de zorg bleek een enorme stimulans te zijn bij de uitbouw en de modernisering naar het 'Groot Ziekengasthuis'.

Memory lane

1900

Van Gasthuis naar Zieken Gasthuis

Van 1470 tot 1932 heeft deze entree aan het einde van de Gasthuisstraat dienst gedaan als hoofdingang van het Groot Gasthuis. Deze Gasthuispoort dateert uit 1661. Op deze foto uit circa 1900 zijn de toenmalige regenten onder de poort zichtbaar. Boven de poort lezen we 'Zieken Gasthuis' een verwijzing naar de oude Gasthuizen waar verzorging en verpleging op de eerste plaats kwamen in plaats van de genezing.

Links van de poort is het beeld van de Heilige Elisabeth te zien en rechts die van Vincentius à Paulo. Huizen van liefdadigheid hadden een voorkeur voor de Heilige Elisabeth, koningin van Thuringen, die voor de leken als voorbeeld van edelmoedige vrijgevigheid gold.

Memory lane

1913

Sloop van de nog laat middeleeuwse bebouwing

Vanaf het midden van de vorige eeuw begon de geneeskunst zich werkelijk te vernieuwen. Met de komst van dr. Van Moorsel in 1900 kwamen er daarmee ook plannen voor nieuwbouw. Het college van regenten nam in 1906 het besluit, om tot de bouw hiervan over te gaan. Als architect fungeerde het hoofd van de Rijksgebouwendienst, de heer Vrijman. De meeste nog grotendeels uit de middeleeuwen stammende gebouwen

werden gesloopt. Tussen 1909 en 1915 verrezen een kliniek met 160 bedden (het Stergebouw), een zusterhuis met een kapel en een polikliniek (hierboven de operatiekamer in die tijd). De gemeente bouwde daarnaast een 'barak' voor besmettelijke zieken, het zogenoemde Mariapaviljoen.

Memory lane

1932

Modernisering van de gebouwen

Binnen de periode van 1911 tot 1932 heeft er een complete vernieuwingsslag aan gebouwen plaatsgevonden. Deze eindigde met de nieuwbouw van de Polikliniek aan de Nieuwstraat in 1932. Hier manifesteerde de instelling zich prominent naar buiten; ambulances en taxi's konden overdekt voorrijden onder een nieuwe entree, kortom een modern ziekenhuis waardig. Men dacht men deze accommodatie zeker nog wel

vijftig jaar vooruit te kunnen. Echter kort daarna is men echter weer naarstig op zoek gegaan naar mogelijkheden voor uitbreidingen. Met 'kunst en vliegwerk' heeft men dit enige tijd vol kunnen houden. Echter toen ook hierin het maximale was bereikt ontstonden er al direct na de oorlog plannen voor een nieuw en grootschalig ziekenhuiscomplex met een aparte verpleegsterflat. Dit zou voorgeoed een einde moeten maken aan de steeds toenemende vraag naar zorg...

Memory lane

1974

Bouw van een nieuw ziekenhuis

In 1958 is de eerste paal geslagen voor de verpleegsterflat; in 1966 startte men met de ziekenhuisbouw. Uiteindelijk is het nieuwe ziekenhuis in fasen gebouwd in de periode 1966 - 1974. Voor de bouw van het enorme ziekenhuiscomplex moest een deel van de volksbuurt de Pijp en de Hoge Nieuwstraat verdwijnen. Bij het gereedkomen van het nieuwe ziekenhuiscomplex in 1974 heeft men met grootse festiviteiten het 700 jarig

bestaan van het Groot Ziekengasthuis gevierd. Met deze realisatie leek de wens voor meer ruimte op het terrein eindelijk vervuld. Al snel bleek ook dit nieuwe complex toch weer te klein om de toenemende aantallen patiënten te kunnen opvangen. Uiteindelijk heeft het complex in 2014 dus 40 jaar standgehouden. De architecten van dit nieuwbouwcomplex waren de nieuw gevormde architectencombinatie Leiden - 's-Hertogenbosch: ir. Jan A. van der Laan (broer van Dom Hans van der Laan), ir. J.B. Hermans, Theo van der Eerden en Jules Kirch.

Memory lane

2014

Sloop van het ziekenhuis

Op deze luchtfoto is de omvang van het ruim 5 hectare tellende gebied goed zichtbaar. Het complex is gelegen tussen de Tolbrugstraat, de Zuid-Willemsvaart en de Nieuwstraat aan de noordzijde van de stad en wordt aan de zuidzijde begrensd door de Dieze. Het Groot Ziekengasthuis heet vanaf 1 januari 2002 het Jeroen Bosch Ziekenhuis.

Begin juli 2011 is het Jeroen Bosch Ziekenhuis verhuisd naar een nieuw modern ziekenhuis aan de Vlijmenseweg in 's-Hertogenbosch West. Sinds die tijd hebben de gebouwen op het complex een 'tijdelijke' bestemming. De sloop van het ziekenhuis start op 25 november 2014.